

Ta'minot Zanjirlarini Boshqarishda 5PL Provayder Xizmatlaridan Foydalanishning Afzalliklari

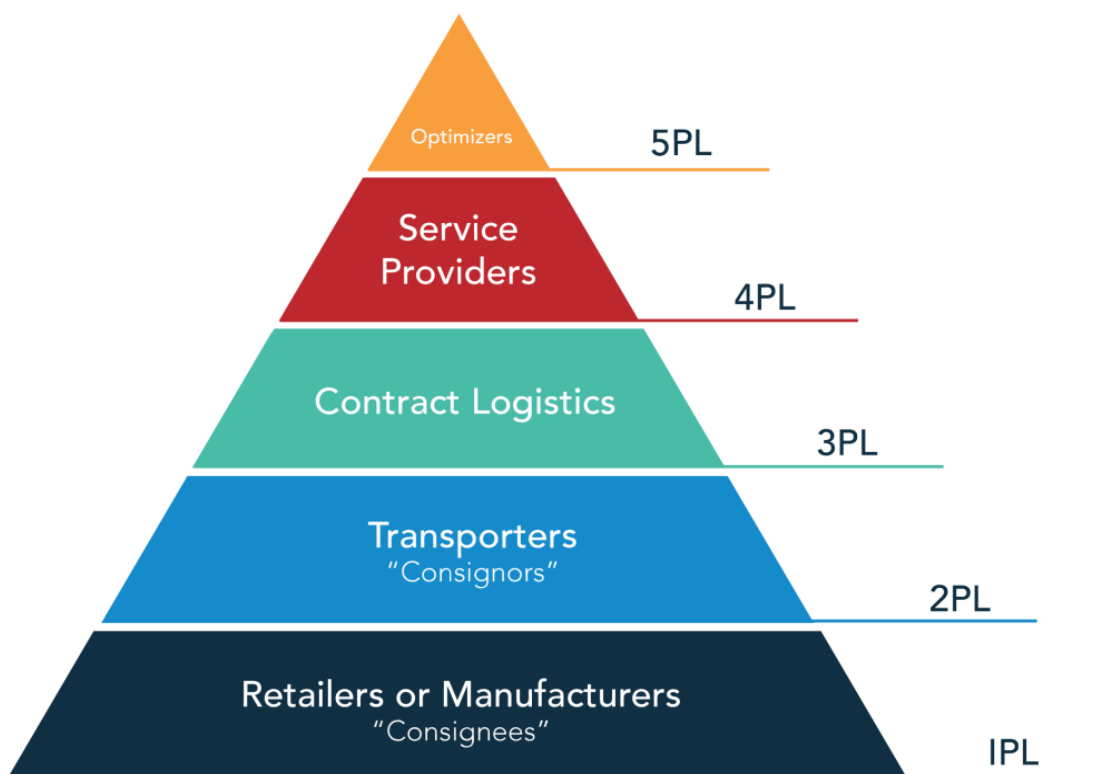
O'rinova Ro'zigul Xikmat Qizi

TDIU "Menegment" kafedrasi assistenti

sabinaashrafiy@gmail.com

+998 94 407 01 27

PL o'zi nima ?

Logistika va ta'minot zanjirida "PL" turli xil xizmat darajalarini belgilash uchun ishlatiladi. Ushbu "PL" xizmatlarning har biri tovarlarning yetkazib berilishini boshqarishda turli darajadagi mas'uliyatni o'z ichiga oladi.

• **1PL (FIRST PARTY LOGISTICS) BIRINCHI TOMON LOGISTIKA.** Bu tovarlarni ishlab chiqaruvchi yoki sotuvchining o'zi tomonidan boshqariladigan logistika tizimidir. Ular o'zlarining transport vositalari, omborxonalari va boshqa resurslaridan foydalanadilar.

• **2PL (SECOND PARTY LOGISTICS) IKKINCHI TOMON LOGISTIKA.** Bu logistika tizimida transport xizmatlari taqdim etiladi. Masalan yuk tashish kompaniyalari yoki yuk tashish xizmatlari taqdim etuvchilar.

• **3PL (THIRD PARTY LOGISTICS) UCHINCHI TOMON LOGISTIKA.** Bu logistika tizimida xizmatlarning keng doirasini taqdim etadigan provayderlar ishlaydi. Ular omborxonona, transport, yetkazib berish va boshqa xizmatlarni taqdim etadi.

• **4PL (FOURTH PARTY LOGISTICS) TO'RTINCHI TOMON LOGISTIKA.** Bu logistika tizimida 3PL provayderlarini birlashtirish orqali murakkab logistika zanjirini boshqarishga qaratilgan strategik maslahat xizmatlari taqdim etiladi.

• **5PL (FIFTH PARTY LOGISTICS) BESHINCHI TOMON LOGISTIKA.** Bu eng yuqori darajadagi xizmat bo'lib, Mijozning logistika ehtiyojlarini to'liq tahlil qilish, strategiyalar ishlab chiqish, barcha logistika operatsiyalarini boshqarish va texnologiyalardan foydalanishni o'z ichiga oladi. Bu Logistika xizmat turi yuqoridagi logistika xizmat turlari orasida eng optimallashtirilgan turi hisoblanadi.

Ushbu "PL" xizmatlar logistika sohasida turli darajadagi mas'uliyatni o'z ichiga oladi va kompaniyalar o'z ehtiyojlariga mos xizmatlarni tanlashi mumkin.

Annotatsiya: Ushbu maqolada “5PL” (FIFTH PARTY LOGISTICS) **Provayder Xizmatlaridan** Ta’minot zanjirida foydalanishning afzalliklarini haqida muhokama qilinadi. Ta’minot zanjirida “5PL” **Provayder Xizmatlaridan** foydalanish, optimallashtirish, xarajatlarni kamaytirish va mijozlarga xizmat ko’rsatishni yaxshilashda muhim o’ringa ega. Bu xizmatlar kompaniyalar uchun raqobatdoshlikni oshiradi va umumiy samaradorlikni ta’minlaydi. “5PL” **Provayder Xizmatlarida** boshqalaridan farqli ravishda Integratsiya va Moslashuvchanlik, Innovatsion Texnologiyalar, Strategik Hamkorlik, Xavf Boshqaruvi va Mijozlarga Xizmat optimal darajada rivojlangan.

Kalit so’zlar: 5PL xizmatlari, Ta’minot zanjiri, 5PL ning boshqa Provayder xizmatlaridan farqi, 5PL ning afzalliklari, 5PL Provayder xizmatlari bo’yicha Kompaniyalar, 5 PL ning dolzarbligi.

Kirish

Zamonaviy biznes muhitida global raqobat kuchayib bormoqda. Bu sharoitda logistik kompaniyalar o’zlarining ta’minot zanjirini boshqarish bo’yicha barcha jarayonlarni, shu jumladan strategik rejalashtirish va texnologik yechimlar taklif qiladigan kompaniyalar hisoblanadi. Ular odatda boshqa provayderlar bilan hamkorlikda ishlaydi va kompaniyalar uchun tayyor yechimlar taqdim etadi. 5PL Provayder Xizmatlari boshqa PL provayderlari orasida eng optimallashtirilgan va yuqori sifatdagi xizmatni taklif qiluvchi turidir. 5PL ta’minot zanjirida muhim rol o’ynaydi, innovatsion yechimlar va integratsiyalashgan xizmatlar orqali kompaniyalarga raqobatdoshlikni oshirishda yordam beradi. Ularning xizmatlari global ta’minot zanjirini boshqarish, risklarni kamaytirish va resurslarni tejashda muhim ahamiyatga ega. 5PL provayderlari bilan hamkorlik qilish, zamonaviy biznes uchun zarur ehtiyojdir. Bugungi kunda global bozorlar va murakkab ta’minot zanjirlari kompaniyalarni yangi chaqiriqqa duchor qiladi. 5PL provayderlari afzalliklari:

Xalqaro hamkorlik: Xalqaro savdo va ta'minot zanjirini boshqarishda yordam beradi.

Moslashuvchanlik: Tez o'zgaruvchan bozor talablariga moslashish imkoniyatini taqdim etadi.

5PL xizmatlari zamonaviy texnologiyalarni o'z ichiga oladi:

Ma'lumotlar tahlili: Katta ma'lumotlar to'plamini tahlil qilib,jarayonlarni optimallashtiradi.

Sun'iy Intellekt: Yanada samarali boshqaruv qarorlarini qabul qilishda muhim hissa qo'shadi.

5PL Provayderlari resurslarni samarali ishlatishga yordam beradi:

Xarajatlarni kamaytirish: Operatsion xarajatlarni kamaytirish va resurslardan maksimal darajada foydalanish.

Vaqtini tejash: Jarayonlarni avtomatlashtirish orqali vaqtini tejash.

5PL Xizmatlari risklarni boshqarishda muhim rol o'ynaydi:

Tajribali Mutaxassislar:5PL provayderlari tajribali mutaxassislar bilan ta'minlangan bo'lib,muammolarni tez hal etishga yordam beradi.

Oldini olish: Muammolarni oldini olish va strategik rejalashtirish orqali xavflarni kamaytirish.

5PL Provayderlari yordamida kompaniyalar mijozlarga xizmat ko'rsatish sifatini yaxshilaydi:

Shaxsiylashtirilgan yondashuv: Har bir mijoz ehtiyojlariga moslashtirilgan xizmatlar.

Tezkor yetkazib berish: Mijozlarga tezda yetkazib berish imkoniyatlari mavjud.

5PL Provayderlari Global Ta'minot Zanjirini boshqarishda muhim hisoblanadi.Quyidagi Misollarda dunyoda eng mashhur, 5PL Provayderlarini taqdim etuvchi Logistika Kompaniyalari keltirilgan.Shuningdek bu Logistik kompaniyalar

boshqa Yetkazib berish darajalarida ham o'zining samarali yechimlarini taklif qilib kelgan.

1. DHL Supply Chain: Global Logistika Kompaniyasi bo'lib, keng qamrovli ta'minot zanjiri xizmatlarini taqdim etadi. **Xizmatlari:** Saqlash, transport, ta'minot zanjirini boshqarish va avtomatlashtirish.

2. Kuehne + Nagel: Xalqaro logistika va transport kompaniyasi bo'lib, ta'minot zanjirini boshqarish bo'yicha yetakchilaridan biridir. **Xizmatlari:** Yuqori darajadagi logistika va 5PL xizmatlari, shu jumladan, transport, saqlash va ta'minot zanjirini optimallashtirish.

3. XPO Logistics: Katta logistika va transport xizmatlari provayderi. **Xizmatlari:** Ta'minot zanjirining har bir bosqichini boshqarish, avtomatlashtirish va innovatsion yechimlar.

4. UPS Supply Chain Solutions: UPS kompaniyasining ta'minot zanjiri boshqaruvi bo'limi. **Xizmatlari:** Transport, saqlash, inventarizatsiya va ta'minot zanjirini boshqarish.

5. C.H. Robinson: Transport va ta'minot zanjirini boshqarish bo'yicha yetakchi kompaniya. **Xizmatlari:** 5PL xizmatlari, shu jumladan, transport va logistika yechimlari.

6. DB Schenker: Global logistika provayderi keng qamrovli xizmatlar bilan. **Xizmatlari:** Transport, saqlash, ta'minot zanjirini optimallashtirish, shuningdek, Global ta'minot zanjirini boshqarish.

7. Kintetsu World Express: Xalqaro logistika va transport xizmatlari bo'yicha yetakchi. **Xizmatlari:** Ta'minot zanjirini boshqarish va global logistika yechimlari.

Yuqoridagi kompaniyalar global bozorlar uchun keng qamrovli xizmatlar taqdim etib, raqobatdoshlikni oshirishda yordam beradi. Ular innovatsion yechimlar va zamonaviy texnologiyalarni joriy etish orqali mijozlarga sifatli xizmat ko'rsatadi.

DHL Supply Chain 5PL Xizmatlarining Misollari

2022 yilda ta'minot zanjirlari o'ta uzilishlarga duchor bo'lishda davom etar ekan, 5PLning roli har qachongidan ham muhimroq bo'ladi. Shuning uchun, agar elektron tijorat korxonalari raqobatbardosh bo'lishni xohlasalar, ular inventarizatsiyani samarali boshqarish, yetkazib berish operatsiyalari va buyurtmalarni bajarishlari kerak. Bu yerda DHL kabi 5PL hamkoriga logistikani outsorsing qilish elektron tijorat firmalari uchun aqlli variant bo'lishi mumkin

DHL Supply Chain 5PL xizmatlarini taklif etishda bir qator misollar keltirish mumkin. Ushbu xizmatlar ta'minot zanjirini optimallashtirish va samaradorlikni oshirishga qaratilgan va kompaniyaning 5 PL xizmatlarini mijozlarga taqdim etishda sezilarli darajada yordam bergan.

Integratsiyalashgan Logistika Yechimlari

Barcha Bosqichlarni Boshqarish: DHL Supply Chain 5PL xizmatlari orqali xom ashyo ta'minotidan tortib, tayyor mahsulotlarni iste'molchiga yetkazib berish jarayonini to'liq integratsiyalashgan holda boshqaradi.

Ma'lumotlar Tahlili va Hisobotlar

Katta Ma'lumotlar Tahlili: Mijozlar uchun ta'minot zanjirining samaradorligini oshirish maqsadida katta ma'lumotlar tahlilini amalga oshiradi. Bu jarayonlar orqali xarajatlarni optimallashtirish va jarayonlarni yaxshilash imkoniyatlari aniqlanadi.

Transport va Yetkazib Berish

Tezkor Yetkazib Berish: DHL Supply Chain 5PL xizmatlari orqali mijozlarga tez va samarali transport va yetkazib berish yechimlarini taqdim etadi. Bu, masalan, xalqaro yuklarni tez va ishonchli yetkazib berishni o'z ichiga oladi.

Inventarizatsiya Boshqaruvi

Samarali Inventarizatsiya: 5PL xizmatlari orqali inventarizatsiya jarayonlarini avtomatlashtirish va optimallashtirish. Bu, mahsulotlarni saqlash va tarqatishda samaradorlikni oshiradi.

Xalqaro Savdo Yechimlari

Bojxona va Tarif Boshqaruvi: Xalqaro savdo jarayonlarida bojxona va tariflar bo'yicha maslahatlar berish va qo'llab-quvvatlash xizmatlari. Bu jarayonlar orqali kompaniyalar xalqaro bozorlar bilan osonroq ishlash imkoniyatiga ega bo'ladi.

Dasturlar va Texnologiyalar

Innovatsion Texnologiyalarni Joriy Etish: 5PL xizmatlari orqali zamonaviy dasturlar va texnologiyalarni joriy etish, masalan, IoT (Internet of Things) va sun'iy intellekt yordamida ta'minot zanjirini yanada samarali boshqarish.

DHL Supply Chain 5PL xizmatlari ta'minot zanjirini boshqarishda samaradorlikni oshirish, xarajatlarni kamaytirish va mijozlarga sifatli xizmat ko'rsatishda muhim o'rin tutadi. Ushbu misollar orqali kompaniyaning ta'minot zanjiri qanday optimallashtirilishi va yaxshilanishi mumkinligini ko'rsatib o'tdik.

5PL ning boshqa PL provayderlaridan farqli xususiyatlari

Texnologiyaga asoslangan yechimlar:

5PL o'zining sun'iy intellekt, ma'lumotlar tahlili va bashoratli modellashtirish kabi ilg'or texnologiyalarga qattiq tayanishi bilan ajralib turadi. Ushbu texnologiyalar katta hajmdagi ta'minot zanjiri ma'lumotlarini to'plash, tahlil qilish va ulardan foydalanish uchun ishlatiladi.

Ma'lumotlarni tahlil qilish va bashoratli tushunchalar:

5PL provayderlari ta'minot zanjiri ma'lumotlaridan qimmatli tushunchalarni olib, ma'lumotlarni tahlil qilishda ustunlik qiladi. Ular talabning o'zgarishini taxmin qilish, inventar darajasini optimallashtirish va logistika operatsiyalarini soddalashtirish uchun bashoratli modellashtirishdan foydalanadilar.

Strategik rejalashtirish:

5PL provayderlari strategik rejalashtirish va konsalting xizmatlarini taklif qiladi, ta'minot zanjiri strategiyalarini umumiy biznes maqsadlariga moslashtirish uchun korxonalar bilan yaqindan hamkorlik qiladi.

Integratsiya va muvofiqlashtirish:

5PL ning asosiy jihati ta'minot zanjiri uzluksiz ishlashini ta'minlash uchun turli logistika provayderlarini, shu jumladan 3PL va 4PLni birlashtirish va muvofiqlashtirishdir.

O'zbekistonda 5PL Ahamiyati

Iqtisodiy Rivojlanish

Samaradorlikni Oshirish: 5PL xizmatlari orqali kompaniyalar iqtisodiy samaradorlikni oshirib, xarajatlarni kamaytirishi mumkin.

Sanoatni Qo'llab-quvvatlash: Ta'minot zanjiri boshqaruvi sanoat va ishlab chiqarish sohalarini rivojlantirishga yordam beradi.

Global Bozorlarga Integratsiya

Eksport Imkoniyatlari: 5PL provayderlari O'zbekistonning global bozorlarga integratsiyasini ta'minlaydi, bu esa eksport imkoniyatlarini oshiradi.

—Xalqaro Hamkorlik: Global tarmoq yordamida xalqaro hamkorlikni rivojlantirish.

Texnologik Innovatsiyalar

-Zamonaviy Texnologiyalar: 5PL xizmatlari orqali kompaniyalar zamonaviy logistika yechimlarini joriy etish imkoniyatiga ega bo'ladi.

—Ma'lumotlar Tahlili: Katta ma'lumotlar va sun'iy intellekt yordamida jarayonlarni yaxshilash.

Barqarorlik va Ekologiya

Ekologik E'tibor: 5PL provayderlari ekologik ta'sirni kamaytirishga yordam berishi mumkin.

Barqaror Rivojlanish: Barqaror logistika yechimlari orqali ijtimoiy va iqtisodiy barqarorlikni ta'minlash.

Adabiyot tahlili

5PL xizmatlari logistika sohasidagi yangi yondashuv hisoblanadi. Ilmiy adabiyotlarda ta'kidlanishicha, 5PL provayderlari nafaqat logistika jarayonlarini

boshqaradi, balki raqamli texnologiyalarni joriy qilib, sun'iy intellekt va katta ma'lumotlar (Big Data) yordamida ta'minot zanjirining prognozlash va strategik rejalashtirish qobiliyatini oshiradi Christopher (2016), logistika evolyutsiyasi haqida fikr yuritib, 5PLning yuqori darajada integratsiyalashgan xizmatlarni taqdim etishi va xatarlarni boshqarish imkoniyatlarini kengaytirishini ta'kidlaydi .

- **G va Subramanian (2020)**, 5PL provayderlarning ta'minot zanjiri ishtirokchilari o'rtasidagi kompleks hamkorlikni avtomatlashtirish va ta'minlash qobiliyatini ta'kidlaydi. Ular 5PL xizmatlari ta'minot zanjirida ko'proq moslashuvchanlik, real vaqt monitoringi va muammolarni oldindan aniqlash imkoniyatini yaratadi deb yozadilar .

Shuningdek, 5PL logistika tizimlari orqali mijozlarga moslashtirilgan xizmatlarni ko'rsatish, xarajatlarni optimallashtirish va global miqyosida yetkazib berish jarayonlarini samarali boshqarish imkoniyatini beradi.

5PL O'zbekistondagi o'rni

O'zbekistonda 5PL xizmatlari ta'minot zanjirini boshqarish va optimallashtirishda muhim o'rin tutadi. Ushbu xizmatlarning ahamiyati quyidagi jihatlardan iborat.

O'zbekistonda 5PL xizmatlari iqtisodiy rivojlanishda, global bozorlarga integratsiyada, texnologik innovatsiyalarni joriy etishda va mijozlarga sifatli xizmat ko'rsatishda muhim ahamiyatga ega. Bu xizmatlar mamlakatning ta'minot zanjirini yanada samarali boshqarish va raqobatbardoshligini oshirishga yordam beradi. O'zbekistonda logistika va ta'minot zanjirini boshqarish sohasida so'nggi yillarda sezilarli rivojlanish kuzatilmoqda. Mamlakatda xalqaro savdo va transport yo'laklarining kengayishi, tranzit salohiyatining oshishi va logistika xizmatlarining raqamlashtirilishi bilan bog'liq islohotlar olib borilmoqda. 5PL provayder xizmatlari bu jarayonlarning yanada samarali bo'lishiga katta yordam berishi mumkin.

Biroq, O'zbekistonda 5PL provayderlaridan foydalanish hali keng tarqalgan emas. Ko'proq 3PL va 4PL xizmatlari faol qo'llanilmoqda. Bu sohadagi ba'zi

kompaniyalar raqamli logistika yechimlarini joriy etish va avtomatlashtirish orqali 5PL xizmatlariga yaqinlashmoqda.

O'zbekistonda 5PL xizmatlaridan foydalanayotgan kompaniyalar hali ko'p emas, ammo ayrim yetakchi kompaniyalar bunday xizmatlarni joriy qilishga intilmoqda:

- **Uz Auto Motors** va boshqa avtomobil ishlab chiqaruvchi korxonalar o'zlarining logistika jarayonlarini optimallashtirish uchun raqamli texnologiyalardan foydalanishga intilmoqda.

- **Uzbekistan Airways Cargo** xalqaro yuk tashish va ta'minot zanjiri operatsiyalarini avtomatlashtirish orqali 5PL xizmatlarining ba'zi elementlarini tatbiq etmoqda.

- **Uzbekistan Railways** ham yuk tashish xizmatlarini raqamlashtirish va avtomatlashtirish orqali ta'minot zanjirini samarali boshqarishni kuchaytirishga harakat qilmoqda.

Quyida O'zbekistonda 5PL provayderlarining o'rnini va ularning ta'minot zanjiridagi rolini aks ettiruvchi jadval keltirilgan.

Ko'rsatkichlar	O'zbekiston bozorida holat	Izoh
5PL xizmatlariga talab	Past	5PL xizmatlaridan foydalanish hali keng tarqalmagan, ammo talab oshishi kutilmoqda.
Raqamlashtirish darajasi	O'rta	Ko'plab kompaniyalar 3PL va 4PL xizmatlaridan foydalanmoqda, raqamli logistika keng joriy emas.
Mavjud infratuzilma	Rivojlanmoqda	Transport yo'laklari va logistika markazlari barpo etilmoqda, lekin to'liq yetarli emas.
Xalqaro savdo yo'nalishlari	Kengaymoqda	5PL xizmatlari tranzit va xalqaro savdo yo'llarini samarali boshqarishga yordam beradi.
Raqobatbardoshlikni oshirish	O'rta	5PL xizmatlari orqali ta'minot zanjirini avtomatlashtirish raqobatbardoshlikni oshiradi.
Kompaniyalar foydalanishi	Kam	O'zbekiston bozorida ayrim yetakchi kompaniyalar 5PL xizmatlariga yaqinlashmoqda.
Texnologiya integratsiyasi	Boshlang'ich	Kompaniyalar sun'iy intellekt, katta ma'lumotlar va IoT texnologiyalarini endi kiritishni boshlagan.

XULOSA VA TAKLIFLAR

Xulosa

5 PL provayderlarining ta'minot zanjirini boshqarishdagi ahamiyati kundan kunga ortib bormoqda. Ushbu xizmatlar orqali kompaniyalar logistika jarayonlarini yanada samarali va tezkor boshqarish imkoniyatiga ega bo'lmoqda. Sun'iy Intellekt va IoT texnologiyalari yordamida 5PL provayderlari ta'minot zanjiri bosqichlarini avtomatlashtirish orqali vaqt va resurslarni tejaydi. Shu bilan birga, 5PL provayderlari real vaqt rejimida ma'lumotlarni kuzatish va tahlil qilish imkonini yaratadi, bu esa kompaniyalarga iste'molchi ehtiyojlariga tezkor javob berish va raqobatbardoshlikni oshirish imkonini beradi.

Takliflar

Texnologiyalarni rivojlantirish: Kompaniyalar 5PL xizmatlaridan samarali foydalanish uchun zamonaviy texnologiyalar, xususan, katta ma'lumotlar va sun'iy intellektdan foydalangan holda logistika tizimlarini yangilashga alohida e'tibor qaratishlari lozim.

Mahalliy va xalqaro hamkorlikni kengaytirish: O'zbekistonda 5PL Provayderlar bilan xalqaro hamkorlikni kuchaytirish orqali logistika xizmatlarini yanada rivojlantirish va ta'minot zanjirini optimallashtirish mumkin.

Xarajatlarni kamaytirish strategiyalari: 5PL xizmatlari samaradorligini oshirish uchun kompaniyalar kuchli ma'lumotlar bazasini yaratish va uni doimiy yangilab borishlari kerak.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Christopher, M. (2016). Logistics & Supply Chain Management. London: Pearson.
2. Wang, X., & Cullinane, K. (2020). Logistics and Supply Chain Management. Palgrave Macmillan.

3. Razzaque, M. A., & Sheng, C. (1998). Outsourcing of logistics functions: A literature survey. *International Journal of Physical Distribution & Logistics Management*, 28(2).
4. Ivanov, D., Tsipoulanidis, A., & Schönberger, J. (2019). *Global Supply Chain and Operations Management*. Springer International Publishing.
5. Coyle, J. J., Langley, C. J., Novack, R. A., & Gibson, B. J. (2016). *Supply Chain Management: A Logistics Perspective*. Cengage Learning.